

Čimbenici i problemi dobrobiti mačaka - kućnih ljubimaca

Ž. Pavičić*, L. Pečarić, I. Sabolek, K. Matković i M. Ostović

Sažetak

Mačke su među najbrojnijim kućnim ljubimcima Zapadnog svijeta. Mačke kao kućni ljubimci ovise o vlasniku i često su zbog neznanja i neinformiranosti o njihovim vrsno/pasminsko specifičnim potrebama izložene stresnim podražajima. U ovom radu sažeti su najčešći i najistaknutiji čimbenici i problemi dobrobiti mačaka - kućnih ljubimaca. Glavni uzroci narušene dobrobiti mačaka najčešće su neprikladni smještaj i hranidba, uz nemogućnost izražavanja vrsno

karakterističnog ponašanja. Takvi uvjeti mogu rezultirati bolestima, poremećajima u ponašanju ili neželjenim ponašanjima. Zbog neznanja i neinformiranosti o njihovim vrsno/pasminsko specifičnim potrebama potencijalno vlasnici bi se prije nabavke mačke trebali informirati o njezinim potrebama kako bi joj osigurali dobro fizičko i mentalno zdravlje.

Ključne riječi: mačke, kućni ljubimci, ponašanje, zdravlje, dobrobit životinja

Uvod

Misli se da su mačke bile udomaćene prije približno 3.600 godina u Egiptu, ali prema novijim saznanjima, najranije arheološko otkriće odnosa mačke i čovjeka na Cipru, upućuje da je već prije 9.500 godina započelo njihovo udomaćivanje i suživot s ljudima (Driscoll i sur., 2009.). Odnos čovjeka i mačke s vremenom se mijenjao. U starom Egiptu mačke su imale važnu ulogu u društvenom i vjerskom životu ljudi, predstavljale su zemaljske simbole brojnih božanstava, a u srednjem vijeku bile su povezivane s vješticama te optuženim nestrenicama spaljivane (Rhodes, 2012.). Danas su mačke jedne

od najpopularnijih kućnih ljubimaca diljem Zapadnog svijeta (Zupcic i sur., 2020.), a popularnost im raste i u mnogim zemljama Azije, Afrike i Južne Amerike (Rochlitz i Yeates, 2019.). Populacija im se u Europi procjenjuje na više od 110 milijuna jedinki (Anonymous, 2021.).

Mačke, kao kućni ljubimci potpuno ovise o vlasniku koji je i odgovoran za njihovu dobrobit. U tome bitnu ulogu imaju vlasnikovo znanje i informiranost o mačkama i njihovim smještajnim, hranidbenim te drugim vrsno/pasminsko specifičnim potrebama, stoga su mačke često nepotrebno izložene stresnim

Dr. sc. Željko PAVIČIĆ*, dr. med. vet., redoviti profesor (dopisni autor, e-mail: zpavic@vef.unizg.hr), Leon PEČARIĆ, student šeste godine, Ivana ŠABOLEK, dr. med. vet., asistentica, dr. sc. Kristina MATKOVIĆ, dr. med. vet., redovita profesorica, dr. sc. Mario OSTOVIĆ, dr. med. vet., izvanredni profesor, Veterinarski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, Hrvatska

podražajima koji mogu nepovoljno utjecati na njihovo zdravlje i dobrobit. Iako većina vlasnika kućne ljubimce smatra članovima obitelji (Zupcic i sur., 2020.), vlasnici u neznanju mogu narušavati dobrobit kućnog ljubimca, ali katkad i svjesno rade protiv njegove dobrobiti. Hranidba kućnih ljubimaca tipičan je primjer koji se može odnositi na oba navedena problema (Mikuš i sur., 2020.).

Svijest ljudi o dobrobiti kućnih ljubimaca sve je veća. U Europskoj uniji većina građana (74 %) zabrinuta je za njihovu dobrobit, uključujući i hrvatske građane (79 %) (Anonymous, 2016.). Istraživanje Sabolek i sur. (2021.) pokazalo je da postoje regionalne razlike u stavovima studenata veterinarske medicine u Hrvatskoj o dobrobiti kućnih ljubimaca, ukazujući na to da te razlike nisu rezultat samo kulturoloških razlika između regija Hrvatske, već i da se studenti u pojedinim regijama sve više susreću s problemima dobrobiti životinja, osobito pasa i mačaka.

U ovom radu prikazani su najčešći i najistaknutiji čimbenici i problemi dobrobiti mačaka - kućnih ljubimaca.

Životni prostor

Životni prostor među najvažnijim je čimbenicima koji utječu na dobrobit mačaka - kućnih ljubimaca. Danas se mnoge mačke drže samo u zatvorenom prostoru kućanstva, čime se izbjegavaju prometne nesreće, ozljede u borbi s drugim mačkama/životinjama, bolesti, a i krađe, lakša je kontrola i manja mogućnost da pobjegnu/odlutažu. U cilju lakšeg i sigurnijeg pronalaska uputno ih je označiti mikročipom. Istovremeno je mačkama onemogućeno izražavanje mnogih oblika vrsno karakterističnog ponašanja za koje su visoko motivirane, a to može rezultirati razvojem poremećaja u ponašanju i drugih bolesnih stanja; mogu se pojaviti i neka neželjena ponašanja,

kao što su pretjerano glasanje, agresija te mokrenje i defeciranje po kući (Sandoe i sur., 2017., Rochlitz i Yeates, 2019., Žubčić i sur., 2019.). Morgan i Houpt (1989.) navode da su najčešći problemi u ponašanju mačaka držanih isključivo u zatvorenom prostoru: skakanje po stolovima i drugim površinama (60 %), grebanje namještaja (42 %), jedenje kućnih biljaka (36 %), agresija prema drugim mačkama (25 %), krađa hrane (25 %), siktanje/agresija prema ljudima (17 %), mokrenje i defeciranje po kući (16 %), neprikladno glasanje (16 %) te žvakanje tkanine (7 %). Kada se neželjena ponašanja jednom pojave, teško ih je iskorijeniti.

Prostor u kojem se drže veličinom i kvalitetom mačkama bi trebao omogućiti izražavanje vrsno specifičnog ponašanja, a za to je potrebno po mački osigurati najmanje 1,5 m² podne površine i 2 m visine prostora (Rochlitz i Yeates, 2019.). Životni im je prostor nužno obogatiti i na poseban način osigurati zakloni u koje se mogu skloniti od neželjenih susretata ljudi ili drugih životinja u kućanstvu. Mačke vole promatrati svoje okruženje s povišenih mjesta pa im treba osigurati i povišene predmete kao što su: penjalice, platforme, viseće mreže ili prozorske klupe, čime se stvara dodatan prostor. Potrebno im je osigurati i predmete za grebanje i označavanje prostora zbog održavanja zdravlja pandži te mogućnosti ostavljanja vizualnih i feromonskih teritorijalnih oznaka (Broom i Fraser, 2007., Stella i Croney, 2016.). Osim toga, poželjno je u prostoru za mačke osigurati predmete za zabavu kao što su: lopte, miševi na navijanje, različiti predmeti od dlake i perja (Matković i Vučemilo, 2019.) te mačja trava koja im može poslužiti za olakšavanje probave (Rochlitz i Yeates, 2019.).

Neodgovarajuća je temperatura još jedan čimbenik koji može rezultirati narušavanjem dobrobiti mačaka. Termoneutralna zona za domaće mačke

je od 30 do 38 °C, no najčešće se drže u prostorima s prosječnom temperaturom od 22 ± 2 °C, stoga im je potrebno osigurati topao ležaj za odmor koji će im omogućiti da se lakše prilagode uvjetima okoliša (Stella i Croney, 2016.). Za spavanje i odmor mačkama treba osigurati prostrane površine na kojima mogu spavati zajedno, ali i odvojene prostore za pojedinačan odmor. Neke mačke ne koriste uvijek vlastiti ležaj, već spavaju na jastucima, krevetima, stolcima i drugim njima ugodnim, toplim mjestima (Matković i Vučemilo, 2019.).

Mačke imaju puno jače razvijen osjet mirisa od ljudi te im odbojni mirisi izazivaju stres. Tako mačkama odbojni mogu biti mirisi psa, kemijskih sredstava za čišćenje, uključujući detergenta za pranje rublja, alkohola, limuna te mirisi drugih, nepoznatih mačaka. Stres također mogu prouzročiti jaki zvukovi, zbog čega je poželjno intenzitet zvuka održavati do razine od oko 60 dB (Stella i Croney, 2016.). Mačkama bi trebalo omogućiti prirodni 24-satni ritam dan-noć (Rochlitz i Yeates, 2019.).

Hranidba

Prekomjerna tjelesna masa i pretilost sve su veći problem i ljudi i kućnih ljubimaca (German, 2006.). Kipperman i German (2018.) navode da su dužnost i odgovornost doktora veterinarske medicine ukazati na ovaj problem. Istraživanje Öhlund i sur. (2018.) pokazalo je da prevalencija prekomjerne tjelesne mase u mačaka - kućnih ljubimaca iznosi 45 %, prema medicinskim nalazima te 22 % prema procjenama vlasnika.

Najčešći uzroci pretilosti su prekomjerno hranjenje i premalo fizičke aktivnosti. Mačke koje se drže isključivo u zatvorenom prostoru češće su pretile, nego one s mogućnošću izlazaka. Vlasnici katkad pogrešno tumače ponašanje mačke te svaki put kada ona uspostavi kontakt s njim, on misli da mačka želi

hranu. Ako je tada nagradi hranom ili poslasticom, ona će i usvojiti takav obrazac ponašanja. Bitan čimbenik koji utječe na tjelesnu masu mačaka je i kastracija jer ona rezultira usporavanjem metabolizma (German, 2006.).

Kvaliteta hrane važan je čimbenik u osiguranju dobrobiti mačaka. Vlasnici bi trebali dobro poznavati njihove vrsne, pasminske, dobne i druge specifičnosti kako bi mogli odabrati prikladnu hranu. Mačke zahtijevaju hranu s visokim udjelom bjelanjčevina, osobito pojedinih aminokiselina (npr. taurina, arginina) te masti i vitamina, a s niskim udjelom ugljikohidrata. Vlasnici najčešće hrane mačke kompletnom, komercijalnom hranom, a takva hrana, naročito suha, može u znatnoj mjeri sadržavati ugljikohidrate. Mačke ne mogu probaviti niti veliku količinu laktoze, a neke su čak i intolerantne. Osim toga, mačke ne mogu probaviti celulozu, iako neke jedu travu i druge biljke ne bi ih se trebalo hraniti vegetarijanskom hranom (Rochlitz i Yeates, 2019.).

Na donošenje odluke o hrani utječu brojni čimbenici, kao što su: znanje i informiranost vlasnika o hranidbenim potrebama mačke, zatim njihova upućenost o nutritivnoj vrijednosti, korisnosti hrane i sigurnosti sastojaka, mišljenje o proizvođaču, ali i o cijeni hrane (Michel i sur., 2008.). Vlasnici su sve svjesniji važnosti hrane za zdravlje mačaka te sve više kupuju kvalitetnu hranu, bez obzira na cijenu, dajući prednost hrani koja sadrži „prirodne“ sastojke (Vinassa i sur., 2020.).

Vlasnici najčešće hrane mačke na istom mjestu, što uvelike smanjuje mogućnost izražavanja njihova vrsno specifičnog ponašanja pri traženju hrane. Takva praksa u mačaka može izazvati dosadu, a dosada može rezultirati prevelikim ili premalim unosom hrane (McMillan, 2013., Stella i sur., 2014.). Da bi se smanjila dosada i povećala fizička aktivnost, potrebno im je hranu nuditi na

način koji potiče igru i istraživanje (npr. *puzzle feeders*) (Stella i Croney, 2016.).

Pretilost, fizička neaktivnost, neprimjerena i hrana loše kvalitete mogu rezultirati narušavanjem dobrobiti mačaka, uključujući pojavu bolesti kao što su: *diabetes mellitus*, neoplazije i dermatoze, razne ortopedske bolesti, zatim kardiovaskularne, respiratorne i reproduktivske poremećaje te komplikacije prilikom anestezije (German, 2006.).

Prisutnost drugih mačaka i ostalih vrsta kućnih ljubimaca

Društveno ponašanje mačaka - kućnih ljubimaca ovisi o njihovoj socijalizaciji. Mendl i Harcourt (2000.) navode da se mačke koje su kao mačići bile u kontaktu s drugim mačkama, ljudima i psima lakše prilagođavaju životu u društvenim skupinama, nego one koje su rasle samo uz majku. U kućanstvima s više mačaka češće dolazi do nepoželjnih ponašanja, nego u onima s jednom mačkom. Da bi se to izbjeglo, potrebno je svakoj mački osigurati zdjelicu za hranu i na odvojenim mjestima kutiju s pijeskom (Amat i sur., 2016.). U jednom istraživanju (Heidenberger, 1997.) utvrđeno je da čak 24 % mačaka nije imalo vlastitu zdjelicu za hranu, a 51 % mačaka moralo je dijeliti kutiju s pijeskom s drugim mačkama. Oboje može rezultirati pojavom agresije.

Odnos vlasnik-mačka

U odnosu čovjek-životinja čovjek određuje broj i prirodu interakcija, a time i njihov odnos, dok životinja instinktivno reagira na čovjekove postupke. Neprimjeren odnos vlasnika prema mački može narušiti njezino zdravlje i dobrobit (Stella i Croney, 2016.). Mačke s kojima vlasnici provode u interakciji nekoliko sati dnevno imaju manje problema u ponašanju (Heidenberger, 1997.). Ako se mačku ne socijalizira ili se u njezinom odgoju koristi kazna,

pojavljuje se strah od ljudi (Stella i Croney, 2016.). Claxton (2011.) navodi da se korištenjem tehnike ponašanja koja ne prouzroči stres i hranjenjem hranom koju životinja voli nakon lošeg odnosa prema životinji stres se može smanjiti. Kako bi se izbjegao kroničan stres, mačke bi trebale imati ustaljenu dnevnu rutinu (vrijeme igre, hranjenje i interakcija s vlasnicima) (Amat i sur., 2016.).

Neki vlasnici mačke tretiraju kao djecu. Iako često puta bezopasni, takvi postupci, kao što su odijevanje i maženje, mogu narušiti njihovu dobrobit. Bolest je često uzrok narušene dobrobiti mačaka pa ponekad ju vlasnici nisu spremni priznati ili im ne mogu priuštiti veterinarsku skrb (Broom i Fraser, 2007.). Zato postoji potreba za edukacijom potencijalnih vlasnika kako bi njihova očekivanja o imanju kućnog ljubimca bila realna (Powell i sur., 2018.) i kako bi se smanjilo napuštanje životinja (Scarlett i sur., 1999.). Tako mnoge mačke završe u skloništima za životinje, jer vlasnici teško toleriraju njihovu agresiju te mokrenje i defeciranje po kući (Stella i Croney, 2016.). Plitman i sur. (2019.) utvrdili su da su vlasnici brahiocefaličnih pasmina mačaka manje skloni traženju potrebitih informacija prije nabavke mačke i da svoje mačke ne smatraju zdravima (osobito zbog stanja kože i očiju). U usporedbi s vlasnicima drugih mačaka s pedigreeom, rjeđe preporučuju svoju pasminu drugim, potencijalnim vlasnicima. Možda i zbog lošeg iskustva sa zdravljem mačaka i/ili zahtjevne skrbi?

Zaključak

Mnogi su čimbenici koji utječu na dobrobit mačaka - kućnih ljubimaca. Glavni uzrok narušene dobrobiti često je neznanje/neinformiranost vlasnika o njihovim smještajnim i hranidbenim potrebama te načinu ponašanja, što rezultira bolestima, poremećajima u ponašanju ili neželjenim ponašanjima.

Stoga bi se potencijalini vlasnici prije nabavke životinje morali informirati o njezinim potrebama, kako bi im se, ponajprije kroz omogućavanje izražavanja vrsno karakterističnog ponašanja, osiguralo dobro fizičko i mentalno zdravlje.

Literatura

- AMAT, M., T. CAMPS and X. MANTECA (2016): Stress in owned cats: behavioural changes and welfare implications. *J. Feline Med. Surg.* 18, 577-586. 10.1177/1098612X15590867
- Anon. (2016): Attitudes of Europeans towards animal welfare. Special Eurobarometer 442 Report. Brussels: European Commission.
- Anon. (2021): Number of pet animals in Europe in 2020, by animal type (in 1000s). [https://www.statista.com/statistics/453880/pet-population-europe-by-animal/, (5.1.2022.)]
- BROOM, D. M. and A. F. FRASER (2007): Domestic animal behaviour and welfare. 4th edition. Cambridge, UK: CAB International, Cambridge University Press. 10.1079/9781845932879.0000
- CLAXTON, A. M. (2011): The potential of the human-animal relationship as an environmental enrichment for the welfare of zoo-housed animals. *Appl. Anim. Behav. Sci.* 133, 1-10. 10.1016/j.applanim.2011.03.002
- DRISCOLL, C. A., J. CLUTTON-BROCK, A. C. KITCHENER and S. J. O'BRIEN (2009): The taming of the cat. *Sci. Am.* 300, 68-75. 10.1038/scientificamerican0609-68
- GERMAN, A. J. (2006): The growing problem of obesity in dogs and cats. *J. Nutr.* 136, Suppl., 1940S-1946S. 10.1093/jn/136.7.1940S
- HEIDENBERGER, E. (1997): Housing conditions and behavioural problems of indoor cats as assessed by their owners. *Appl. Anim. Behav. Sci.* 52, 345-364. 10.1016/S0168-1591(96)01134-3
- KIPPERMAN, B. S. and A. J. GERMAN (2018): The responsibility of veterinarians to address companion animal obesity. *Animals* 8, 143. 10.3390/ani8090143
- MATKOVIĆ, K. i M. VUČEMILO (2019): Dobrobit kućnih ljubimaca i životinja u zoološkim vrtovima. U: Pavičić, Ž., M. Ostović: Dobrobit životinja. Jastrebarsko, Hrvatska: Naklada Slap (171-196).
- McMILLAN, F. D. (2013): Stress-induced and emotional eating in animals: a review of the experimental evidence and implications for companion animal obesity. *J. Vet. Behav.* 8, 376-385. 10.1016/j.jveb.2012.11.001
- MENDL, M. and R. HARCOURT (2000): Individuality in the domestic cat: origins, development and stability. In: Turner, D. C., P. Bateson: The domestic cat: the biology of its behavior. 2nd edition. Cambridge, UK: Cambridge University Press (47-64).
- MICHEL, K. E., K. N. WILLOUGHBY, S. K. ABOOD, A. J. FASCETTI, L. M. FLEEMAN, L. M. FREEMAN, D. P. LAFLAMME, C. BAUER, B. L. E. KEMP and J. R. VAN DOREN (2008): Attitudes of pet owners toward pet foods and feeding management of cats and dogs. *J. Am. Vet. Med. Assoc.* 233, 1699-1703. 10.2460/javma.233.11.1699
- MIKUŠ, T., M. OSTOVIĆ, I. SABOLEK, K. MATKOVIĆ, Ž. PAVIČIĆ, O. MIKUŠ and Ž. MESIĆ (2020): Opinions towards companion animals and their welfare: a survey of Croatian veterinary students. *Animals* 10, 199. 10.3390/ani10020199
- MORGAN, M. and K. A. HOUP (1989): Feline behavior problems: the influence of declawing. *Anthrozoös* 3, 50-53. 10.2752/089279390787057766
- ÖHLUND, M., M. PALMGREN and B. STRÖM HOLST (2018): Overweight in adult cats: a cross-sectional study. *Acta Vet. Scand.* 60, 5. 10.1186/s13028-018-0359-7
- PLITMAN, L., P. ČERNÁ, M. J. FARNWORTH, R. M. A. PACKER and D. A. GUNN-MOORE (2019): Motivation of owners to purchase pedigree cats, with specific focus on the acquisition of brachycephalic cats. *Animals* 9, 394. 10.3390/ani9070394
- POWELL, L., D. CHIA, P. MCGREEVY, A. L. PODBERSCEK, K. M. EDWARDS, B. NEILLY, A. J. GUASTELLA, V. LEE and E. STAMATAKIS (2018): Expectations for dog ownership: perceived physical, mental and psychosocial health consequences among prospective adopters. *PLoS ONE* 13, e0200276. 10.1371/journal.pone.0200276
- RHODES, C. (2012): Black cats and evil eyes: a book of old-fashioned superstitions. Great Britain: Michael O'Mara Books Limited.
- ROCHLITZ, I. and J. YEATES (2019): Cats (*Felis silvestris catus*). In: YEATES, J.: Companion animal care and welfare. The UFAW companion animal handbook. Chichester, West Sussex, UK: Wiley Blackwell, John Wiley & Sons Ltd. (52-80). 10.1002/9781119333708.ch3
- SABOLEK, I., M. OSTOVIĆ, T. MIKUŠ, Ž. PAVIČIĆ, K. MATKOVIĆ, B. ANTUNOVIĆ and Ž. MESIĆ (2021): Regional differences in the attitudes of veterinary students in Croatia towards welfare of farm and companion animals. *Vet. stn.* 52, 65-71. 10.46419/vs.52.1.5
- SANDØE, P., A. P. NØRSPANG, B. FORKMAN, C. R. BJØRNVAD, S. V. KONDRUP and T. B. LUND (2017): The burden of domestication: a representative study of welfare in privately owned cats in Denmark. *Anim. Welf.* 26, 1-10. 10.7120/09627286.26.1.001
- SCARLETT, J. M., M. D. SALMAN, J. G. NEW, JR. and P. H. KASS (1999): Reasons for relinquishment of companion animals in U.S. animal shelters: selected health and personal issues. *J. Appl. Anim. Welf. Sci.* 2, 41-57. 10.1207/s15327604jaws0201_4
- STELLA, J., C. CRONEY and T. BUFFINGTON (2014): Environmental factors that affect the behavior and welfare of domestic cats (*Felis*

- silvestris catus) housed in cages. Appl. Anim. Behav. Sci. 160, 94-105. 10.1016/j.applanim.2014.08.006
25. STELLA, J. L. and C. C. CRONEY (2016): Environmental aspects of domestic cat care and management: implications for cat welfare. Sci. World J. 2016, 6296315. 10.1155/2016/6296315
26. VINASSA, M., D. VERGNANO, E. VALLE, M. GIRIBALDI, J. NERY, L. PROLA, D. BERGERO and A. SCHIAVONE (2020): Profiling Italian cat and dog owners' perceptions of pet food quality traits. BMC Vet. Res. 16, 131. 10.1186/s12917-020-02357-9
27. ZUPCIC, A., M. SURBEK, A. EKERT KABALIN, J. DRAGOVIC, S. MENCIK and M. OSTOVIC (2020): Missing cat features influencing their returning to owners. Vet. Med.-Czech 65, 394-400. 10.17221/185/2019-VETMED
28. ŽUBČIĆ, D., E. PRUKNER-RADOVČIĆ, G. JURKIĆ-KRSTESKA i I. RUKAVINA (2019): Klinička etologija. U: Pavičić, Ž., M. Ostović: Dobrobit životinja. Jastrebarsko, Hrvatska: Naklada Slap (329-377).

Factors and issues of pet cat welfare

Željko PAVIČIĆ, DVM, PhD, Full Professor, Leon PEČARIĆ, Sixth-year student, Ivana SABOLEK, DVM, Assistant, Kristina MATKOVIĆ, DVM, PhD, Full Professor, Mario OSTOVIĆ, DVM, PhD, Associate Professor, Faculty of Veterinary Medicine, University of Zagreb, Zagreb, Croatia

Cats are among the most numerous pet animals in the Western world. As pets, they depend on their owners and often are exposed to stressful stimuli due to the lack of owner knowledge and information about their species/breed-specific needs. This paper summarises the most common and prominent factors and issues of pet cat welfare. The main causes of poor cat welfare are primarily inadequate accommodation and nutrition

along with the inability to express species-specific behaviour. Such conditions can result in the onset of disease, behavioural disorders, or unwanted behaviours. Therefore, owners should be informed about their pet's needs before obtaining a cat to ensure its good physical and mental health.

Key words: cats; pet animals; behaviour; health; animal welfare